

วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูล

ตัวอย่างประชากร

ในการศึกษาความสัมพันธ์ของแบบครอบครัวและการเจริญพันธุ์ ได้อาศัยข้อมูลจากการวิจัยในโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรในประเทศไทย ภายใต้การดำเนินงานวิจัยของศูนย์วิจัยและฝึกอบรมทางประชากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรในประเทศไทยนี้ ได้แบ่งเขตการวิจัยออกเป็นสองส่วนคือ การวิจัยส่วนที่เป็นเขตเมือง โดยหมายถึงเขตเทศบาลทั่วประเทศ และการวิจัยส่วนที่เป็นเขตชนบทซึ่งหมายถึงส่วนอื่น ๆ นอกเหนือไปจากเขตเมือง ทั้งนี้ยกเว้นอำเภอชายแดนที่มีหมู่บ้านกระจัดกระจายไม่มีทางคมนาคมที่คณะนักสำรวจจะเดินทางไปถึงภายในเวลาจำกัด และอำเภอที่มีการปฏิบัติการของผู้ออกการร้ายและสี่จังหวัดภาคใต้ซึ่งได้แก่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล จากนั้นได้ทำการสุ่มตัวอย่างประมาณเขตละ ๑,๕๐๐ ครัวเรือน ครัวเรือนตัวอย่างในเขตเมืองจะเป็นตัวแทนของครัวเรือนประมาณ ๑ ต่อ ๒๕๐ ครัวเรือนทั่วประเทศ และครัวเรือนตัวอย่างในเขตชนบทจะเป็นตัวแทนของครัวเรือนประมาณ ๑ ต่อ ๒,๐๐๐ ครัวเรือนทั่วประเทศ สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ของแบบครอบครัวและการเจริญพันธุ์ในครั้งนี้ได้อาศัยข้อมูลจากการวิจัยในเขตชนบท ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยนิสิตทั้งในชั้นปริญญาบัณฑิตและมหาบัณฑิต ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้ผ่านการอบรมหน้าที่พนักงานสำรวจจากศูนย์วิจัยและฝึกอบรมทางประชากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนและภรรยาและสตรีที่สมรสแล้วทุกคนในครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง เกี่ยวกับลักษณะโดยทั่วไปทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และประชากร

ในการดำเนินการสุ่มตัวอย่าง ศาสตราจารย์ Leslie Kish ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยทางสังคม มหาวิทยาลัยมิชิแกน สหรัฐอเมริกา และจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้รวมในการวางแผนดำเนินการดังกล่าว ได้จัดแบ่งการสุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยในเขตชนบทเป็น ๓ ชั้น โดยใช้

วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบการจัดกลุ่มอย่างมีระบบ

ขั้นแรก เป็นการสุ่มตัวอย่างระดับอำเภอ ได้แบ่งอำเภอในประเทศไทยออกเป็น ๑๕ กลุ่มตามลำดับอัตราส่วนของประชากรที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรต่อประชากรในวัยทำงานทั้งหมดในเขตอำเภอนั้น ๆ ในขั้นนี้ได้ทำการสุ่มตัวอย่างอำเภอมาดุ่มละ ๑ อำเภอ

ขั้นที่สอง เป็นการสุ่มตัวอย่างระดับหมู่บ้าน ได้ทำการสุ่มตัวอย่างหมู่บ้านจากอำเภอที่ตกเป็นตัวอย่างมาอำเภอละ ๓ หมู่บ้าน

ขั้นที่สาม เป็นการสุ่มตัวอย่างระดับครัวเรือน ได้ทำการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนจากหมู่บ้านที่ตกเป็นตัวอย่างมาหมู่บ้านละ ๓๕ ครัวเรือน

ด้วยวิธีการดังกล่าวโดยย่อแล้วนี้ จากผลการวิจัยในเขตชนบทของประเทศไทยในโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวๆ นี้ ได้ครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น ๑,๔๗๖ ครัวเรือน จาก ๔๕ หมู่บ้าน ของ ๑๕ อำเภอทั่วประเทศ ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

๑. อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
๒. อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
๓. อำเภอสามเงา จังหวัดตาก
๔. อำเภอบางเขน จังหวัดพระนคร
๕. อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง
๖. อำเภอปางมะผ้า จังหวัดลำปาง
๗. อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
๘. อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
๙. อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
๑๐. อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
๑๑. อำเภอลำดวน จังหวัดบุรีรัมย์
๑๒. อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา
๑๓. อำเภอปางศิลาทอง จังหวัดกำแพงเพชร
๑๔. อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
๑๕. อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สตรีสมรสแล้วซึ่งตกเป็นตัวอย่างใน ๔๕ หมู่บ้าน ของ ๑๕ อำเภอทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ จำนวน ๑,๘๗๕ ราย ในจำนวนนี้เป็นสตรีสมรสแล้วที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเพียงคนเดียว ๕ ราย อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว ๔๕๖ ราย ในครอบครัวขยายแบบต่าง ๆ รวม ๕ แบบ อีก ๒๐๙ ราย สตรีเหล่านี้เป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไป เป็นผู้ที่เคยผ่านการสมรสแล้วโดยพฤตินัย ในการศึกษาได้แบ่งครอบครัวออกเป็นแบบต่าง ๆ ดังนี้

แบบที่ ๑ มีคนอาศัยอยู่ในครัวเรือนนั้นเพียงคนเดียว

แบบที่ ๒ ครอบครัวเดี่ยวซึ่งประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

๒.๑ สามีกับภรรยา

๒.๒ สามีกับภรรยาและบุตรที่ยังไม่ได้ทำการสมรส

๒.๒.๑ สามีและบุตรที่ยังไม่ได้ทำการสมรส

๒.๒.๒ ภรรยาและบุตรที่ยังไม่ได้ทำการสมรส

๒.๓ เช่นเดียวกับกับ ๒.๑, ๒.๒., ๒.๒.๑, ๒.๒.๒ แต่มีญาติซึ่งมิได้ทำการสมรสในระดับชั่วอายุของบุตรอาศัยอยู่ด้วย

๒.๔ ในทุกกรณีข้างต้นนี้มีบุคคลอื่น ๆ ที่มิได้เป็นญาติอาศัยอยู่ด้วย

แบบที่ ๓ ครอบครัวขยายที่ผ่านมาจากบุตรชาย

๓.๑ สามีกับภรรยาและบุตรชาย ๑ คน ที่สมรสแล้วพร้อมด้วยบุตรสะใภ้และหลาน รวมทั้งบุตรคนอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้ทำการสมรส หรือญาติที่ยังมิได้ทำการสมรสในระดับชั่วอายุของบุตรหรือหลาน และหรือหลานที่ทำการสมรสแล้ว ๑ คน

๓.๑.๑ ในทุกกรณีเช่นเดียวกันกับ ๓.๑ แต่ไม่มีสามี

๓.๑.๒ ในทุกกรณีเช่นเดียวกันกับ ๓.๑ แต่ไม่มีภรรยา

๓.๒ ในทุกกรณีข้างต้นนี้มีบุคคลอื่น ๆ ที่มิได้เป็นญาติอาศัยอยู่ด้วย

แบบที่ ๔ ครอบครัวขยายที่ผ่านมาจากบุตรหญิง

- ๔.๑ สามีกับภรรยาและบุตรหญิง ๑ คน ที่สมรสแล้วพร้อมด้วยบุตรชาย และหลานรวมทั้งบุตรคนอื่น ๆ ที่ยังไม่โตทำการสมรส หรือญาติที่ยังมิโตทำการสมรสในระดับชั่วอายุของบุตรหรือหลาน และหรือหลานที่ทำการสมรสแล้ว ๑ คน
- ๔.๑.๑ ในทุกกรณีเช่นเดียวกันกับ ๔.๑ แต่ไม่มีสามี
- ๔.๑.๒ ในทุกกรณีเช่นเดียวกันกับ ๔.๑ แต่ไม่มีภรรยา
- ๔.๒ ในทุกกรณีข้างต้นมีบุคคลอื่น ๆ ที่มิได้เป็นญาติอาศัยอยู่ด้วย

แบบที่ ๕ ครอบครัวขยายที่มีบุตรสมรสแล้ว ๒ คน อาศัยอยู่ด้วย

- ๕.๑ สามีกับภรรยาและบุตรที่สมรสแล้วตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป รวมทั้งบุตรและหลานที่ยังไม่สมรสหรือญาติอื่น ๆ ที่ยังไม่โตสมรสในระดับชั่วอายุของบุตรหรือหลาน
- ๕.๑.๑ ในทุกกรณีเช่นเดียวกันกับ ๕.๑ แต่ไม่มีสามี
- ๕.๑.๒ ในทุกกรณีเช่นเดียวกันกับ ๕.๑ แต่ไม่มีภรรยา
- ๕.๒ ในทุกกรณีข้างต้นมีบุคคลอื่น ๆ ที่มิได้เป็นญาติอาศัยอยู่ด้วย

แบบที่ ๖ ครอบครัวขยายซึ่งประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

- ๖.๑ สามีกับภรรยาและอย่างน้อยที่สุดมีบุตรสมรส ๑ คู่ที่มีความเกี่ยวพันเป็นญาติซึ่งอยู่ในระดับชั่วอายุของบุตรโดยปกติจะเป็นบุตร รวมทั้งบุตรที่ยังมิโตสมรสอย่างน้อยอีก ๑ คน หรือหลานที่ยังมิโตสมรส
- ๖.๑.๑ ในทุกกรณีเช่นเดียวกันกับ ๖.๑ แต่ไม่มีสามี
- ๖.๑.๒ ในทุกกรณีเช่นเดียวกันกับ ๖.๑ แต่ไม่มีภรรยา
- ๖.๒ ในทุกกรณีข้างต้นมีบุคคลอื่น ๆ ที่มิได้เป็นญาติอาศัยอยู่ด้วย

แบบที่ ๗ ครอบครัวขยายซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลเช่นเดียวกันกับแบบที่ ๖ แต่จะต้องมีบุตรหรือหลานที่สมรสแล้วอย่างน้อย ๑ คน

แบบที่ ๘ ครอบครัวขยาย ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

- ๘.๑ สามีกับภรรยา และบุตรที่ยังมิโตสมรสอย่างน้อย ๑ คน และหรือหลานรวมทั้งญาติอื่น ๆ ที่ยังมีโตสมรสอย่างน้อย ๑ คน ซึ่งอยู่ในระดับชั่วอายุของสามีกับภรรยา

- ๘.๑.๑ ในทุกกรณีเช่นเดียวกันกับ ๘.๑ แต่ไม่มีสามี
- ๘.๑.๒ ในทุกกรณีเช่นเดียวกันกับ ๘.๑ แต่ไม่มีภรรยา
- ๘.๒ ในทุกกรณีข้างต้นนี้มีบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นญาติอาศัยอยู่ด้วย

แบบที่ ๘ ครอบครัวขยายซึ่งประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้

- ๘.๑ สามีกับภรรยาและบุตรรวมทั้งญาติที่ยังไม่สมรส ซึ่งอยู่ในระดับชั่วอายุของสามีภรรยา และหรือบุตรที่สมรสแล้วพร้อมด้วยบุตร เขยหรือบุตรสะใภ้ โดยที่ยังไม่มีบุตร
- ๘.๑.๑ ในทุกกรณีเช่นเดียวกันกับ ๘.๑ แต่ไม่มีสามี
- ๘.๑.๒ ในทุกกรณีเช่นเดียวกันกับ ๘.๑ แต่ไม่มีภรรยา
- ๘.๒ ในทุกกรณีข้างต้นนี้มีบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นญาติอาศัยอยู่ด้วย

แบบที่ ๑๐ ครอบครัวแบบอื่น ๆ นอกเหนือจาก ๘ แบบที่กล่าวแล้ว

หมายเหตุ

- ก. เนื่องจากสตรีที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเพียงคนเดียวมีเพียง ๘ ราย และไม่นับว่าเป็นครอบครัวจึงไม่นำมาศึกษาในรายละเอียด
- ข. เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล จึงได้รวมครอบครัวแบบที่ ๖, ๗, ๘, ๙ เข้าด้วยกัน เป็นแบบที่ ๕ ครอบครัวขยายที่มีคู่สมรสและบุคคลอื่น ๆ อาศัยอยู่ในครอบครัวนั้นด้วย

ในการศึกษารายละเอียดของแบบของครอบครัวกับการเจริญพันธุ์จะได้แยกพิจารณาเป็น ๒ ส่วน คือ

- ส่วนแรก จะได้พิจารณาเกี่ยวกับลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของสตรีที่สมรสแล้วที่อาศัยอยู่ในแบบของครอบครัว ซึ่งได้แก่
 - ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน
 - จำนวนทองภายในบ้าน
 - ลักษณะและความคิดของการเลือกคู่ครอง
 - เงินสินสอดกับการสมรส

การเลื่อนเวลาของการสมรสออกไปเนื่องจากประสบกับการขาดปัจจัยในการสมรส
ความคิดในเรื่องการเลือกที่อยู่อาศัยให้แก่บุตรภายหลังการสมรส

ลักษณะของการตัดสินใจในปัญหาสำคัญภายในบ้าน

ระดับการศึกษาของคู่สมรส

การประกอบอาชีพนอกบ้านภายหลังการสมรสของสตรี

ในการนำเสนอข้อมูลจะได้เสนอตารางแสดงอัตราส่วนร้อยละของสตรีสมรสแล้ว จำแนกตามกลุ่มอายุ
และตามลักษณะดังกล่าวในแบบของครอบครัว

ในส่วนที่สอง จะได้พิจารณาถึงลักษณะของความสัมพันธ์ของแบบของครอบครัวกับการเจริญ
พันธุ์ โดยพิจารณาดังนี้

ลักษณะการเจริญพันธุ์และแบบของครอบครัว

อายุเมื่อแรกสมรสกับการเจริญพันธุ์ของสตรีและแบบของครอบครัว

การเสียชีวิตของทารกอายุต่ำกว่า ๑ ขวบ

อิทธิพลเกี่ยวกับจำนวนบุตรที่ได้รับมาจากครอบครัวเดิม

จำนวนบุตรในอุคมคติ

ในส่วนที่สองนี้จะมุ่งศึกษาถึงจำนวนทารกคลอดรอดชีวิตโดยเฉลี่ยตามกลุ่มอายุของสตรีสมรส
แล้ว และแบบของครอบครัว เพื่อทราบถึงลักษณะของความสัมพันธ์ของแบบครอบครัวและการเจริญ
พันธุ์ในเขตชนบทประเทศไทย โดยจะได้แสดงตารางจำนวนทารกคลอดรอดชีวิตโดยเฉลี่ย จำแนก
ตามกลุ่มอายุของสตรีที่สมรสแล้ว ลักษณะของการเจริญพันธุ์ต่าง ๆ และแบบของครอบครัว